

¹³ Там само.

¹⁴ Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство / Ю. Б. Ключковський. – К. : Час Друку, 2011. – 132 с.

¹⁵ Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2002. – 544 с.

¹⁶ Козодой Л. Принципи загального виборчого права: теоретико-конституційний аналіз / Л. Козодой // Вибори та демократія. – 2009. – № 3 (21). – С. 4–8.

Резюме

Селіванова К. В. Проблематика виборчої системи на окупованих територіях.

У статті розглянуто проблемні аспекти волевиявлення громадянина України на виборах, який проживає на тимчасово окупованій території. Проаналізовано законопроекти щодо виборів на окупованих територіях та міжнародний досвід проведення виборів на окупованих територіях. Автором зазначено, що у випадку України розглядається можливість дистанційного голосування, хоча так зване «заочне» голосування і не дає бажаних результатів, але питання безпеки є важливішим.

Ключові слова: вибори, виборча система, окупована територія, «дистанційне» голосування, внутрішньо переміщена особа, волевиявлення.

Резюме

Селіванова К. В. Проблематика избирательной системы на оккупированных территориях.

В статье рассмотрены проблемные аспекты волеизъявления гражданина Украины на выборах, который проживает на временно оккупированной территории. Проанализированы законопроект о выборах на оккупированных территориях и международный опыт проведения выборов на оккупированных территориях. Автор отмечает, что в случае Украины рассматривается возможность дистанционного голосования, хотя так называемое «заочное» голосование и не дает желаемых результатов, но вопросы безопасности важнее.

Ключевые слова: выборы, избирательная система, оккупированная территория, «дистанционное» голосование, внутренне перемещенное лицо, волеизъявление.

Summary

Selivanova K. The issue of electoral system in the occupied territories.

In the article the problematic aspects of the will of the citizens of Ukraine on elections, temporarily living in the occupied territory. Analyzes draft laws on elections in the occupied territories and the international experience of holding elections in the occupied territories. The author states that in the case of Ukraine the possibility of remote voting, although the so-called “correspondence” vote and does not give the desired results, but security is more important.

Key words: election, electoral system, the occupied territories, “remote” voting internally displaced people will.

УДК 342.9: 342.8

I. I. СПІВАКОВ

Ілля Ігоревич Співаков, здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування України

ЦЕНТРАЛЬНА ВИБОРЧА КОМІСІЯ ЯК ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИБОРЧИХ ВІДНОСИН

Організація та проведення демократичних виборів на сучасному етапі розвитку українського суспільства є значними суспільно-політичними заходами, що здійснюються для забезпечення легітимного суспільного представництва в системі виборних органів державної влади. Дані процеси відбуваються за участі значної кількості суб'єктів управління, основне місце серед яких займає Центральна виборча комісія, на яку законодавством України покладено обов'язок виконання різноманітних функцій, а їх роль у забезпеченні прозорих та чесних виборів не викликає жодних сумнівів.

До сьогодні такі суб'єкти виборчих відносин, як Центральна виборча комісія (далі – ЦВК) розглядалися переважно з точки зору конституційно-правового регулювання, що, на нашу думку, дещо зменшує її роль як суб'єкта адміністративно-правового регулювання, адже основною її метою є належна організація, контроль та нагляд за проведенням виборчого процесу, дотримання прав та свобод інших учасників виборчих відносин тощо. З огляду на переважачий управлінський характер діяльності ЦВК її неодмінно слід віднести до адміністративно-правових. Дослідження адміністративно-правового статусу ЦВК, як основного органу державної влади, щодо забезпечення виборчих відносин є надзвичайно актуальним у сучасний період невпинної демократизації виборчих відносин, на шляху нашої держави до демократичних перетворень.

Питання визначення правового статусу учасників виборчих відносин в Україні були предметом дослідження окремих науковців: В. Авер'янова, С. Алексєєва, М. Афанасьєва, Д. Бахраха, Ю. Битяка, Н. Богданової, Ю. Веденєєва, А. Венгерова, Ю. Дмитрієвої, Є. Додіна, С. Кальченко, С. Ківалова, Ю. Ключковського, С. Князева, М. Ковальова, Ю. Козлова, Л. Юзькова та ін. Окрім того, деякі наукові дослідження були присвячені окремим питанням управління виборчим процесом, формування та функціонування виборчих комісій, спостереження за перебігом голосування, підбиття підсумків виборів тощо, серед яких наукові праці: Я. Бачинського, С. Князева, В. Когутюк, Л. Козодоя, А. Колодій, А. Савкова, І. Фетеску, І. Шкурати та ін. Однак, попри значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемам виборчого процесу, взаємодії держави та політичних інституцій, існують певні розбіжності в тлумаченні основних категорій і ролі суб'єктів виборчих відносин та самої держави, як основного суб'єкта адміністративно-правового регулювання у сфері виборчих відносин, залучення нею відповідного набору інструментів та важелів впливу.

Метою даної статті є визначення адміністративно-правового статусу Центральної виборчої комісії, її місця і ролі серед суб'єктів адміністративно-правового регулювання виборчих відносин в Україні.

Органи державної влади в Україні відіграють головну роль у сфері виборчих відносин. Їх завданнями є забезпечення організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні, забезпечення реалізації та захисту конституційних виборчих прав громадян України і прав на участь у референдумах, суверенного права Українського народу на виявлення своєї волі, попередження й припинення правопорушень у сфері виборчих відносин та поновлення порушених прав тощо. Повноваження та функції суб'єктів виборчих відносин в Україні містяться в низці законодавчих актів. Зокрема, це: Конституція України, Закон України (далі – ЗУ) «Про центральну виборчу комісію», ЗУ «Про вибори народних депутатів України», ЗУ «Про вибори Президента України» тощо. Проте як у чинному законодавстві України, так і в наукових джерелах ми не змогли знайти повного переліку суб'єктів адміністративно-правового регулювання виборчих відносин, а тому дана проблематика потребує висвітлення.

Адміністративно-правовий статус ЦВК як органу управління у сфері виборчих відносин визначає правове положення виборчих комісій як учасників зазначених відносин у відношенні до держави та її органів, а також іншим суб'єктам правовідносин у сфері організацій та проведення виборів.

Питання правового статусу ЦВК, передусім адміністративно-правового, лежить в площині визначення суб'єктів адміністративно-правового регулювання виборчих відносин в Україні, тому аналіз правового статусу даного органу слід здійснювати з позиції визначення основоположного поняття суб'єкта адміністративно-правового регулювання виборчих відносин.

Визначення системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання з боку вчених-правників відрізнялися одне від одного протягом усього часу існування адміністративного права. Одна група вчених підтримувала позицію виключної ролі держави як єдиного суб'єкта адміністративно-правового регулювання, політико-керівної інституції у сфері виборчих відносин¹.

Підтримував дану позицію і Ю. Козлов, який вбачав державну владу у вигляді сукупно діючих її органів, як суб'єкт соціального регулювання, а один із видів таких органів – органи адміністративно-правового регулювання – спеціальним суб'єктом соціального регулювання в його державно-правовій інтерпретації². Більш звуженим є підхід Л. Юзькова, який до системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання відносить взаємопов'язані органи адміністративної юрисдикції³. Загалом радянський період розвитку правової думки визначав державу єдиним керівним суб'єктом виборчих відносин. Певним чином дана позиція продовжує залишатись в основі вітчизняного законодавства й надалі.

Трохи ширше досліджуване поняття визначає інша група науковців, які доповнюють його органами місцевого самоврядування (з питань делегованих державою повноважень), адміністраціями державних підприємств, установами, організаціями та їх посадовими особами⁴. Вважаємо, що дана думка заслуговує на існування, адже з огляду на наглядову, розпорядчу діяльність, прийняття нормативних актів та інші ознаки органи місцевого самоврядування підпадають під визначення «суб'єкт адміністративно-правового регулювання».

За часів незалежності України, в новітній період розвитку адміністративної науки почали з'являтися пропозиції щодо виокремлення нового основного суб'єкта адміністративно-правового регулювання, а саме людини, «суб'єкта, що конкретизується в органах і посадах державної влади»⁵. На нашу думку, даний підхід є правильним та відповідає сучасним вимогам розвитку суспільства і юридичної науки, що може бути перехідною ланкою від держави командного типу до демократичної, правової, соціальної держави, як це зазначено в Основному Законі України.

Розглядаючи питання суб'єктів адміністративно-правового регулювання виборчих відносин в Україні, слід вказати, що вони співвідносяться між собою як більш ширше (всеохоплююче) та вужче (похідне). Тоді, коли суб'єктами виборчих відносин є широке коло учасників, організаторів, спостерігачів тощо, суб'єктами адміністративно-правового регулювання виборчих відносин з класичної точки зору визнаються переважно органи державної влади та органи місцевого самоврядування, хоча сьогодні даний перелік потребує розширення, зокрема залучення громадськості, як окремого наглядово-контролюючого органу у сфері виборчих відносин.

До суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері виборчих відносин слід віднести наступні органи державної влади: Центральну виборчу комісію України, як основний орган державної влади у сфері виборчих відносин, органи внутрішніх справ України, Міністерство інформаційної політики України, місце-

ві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України та ряд інших органів публічної адміністрації.

Декларація про критерії чесних і вільних виборів, прийнята на 154 сесії Ради Міжпарламентського Союзу, закріплює за державами обов'язок здійснювати необхідні політичні та інституційні кроки для поступового досягнення й утвердження демократичних цілей, у тому числі через встановлення нейтрального безстороннього і збалансованого механізму управління виборами. Під час виборів держава та її органи повинні забезпечувати свободу пересування, зборів, об'єднань та висловлювань, особливо під час політичних зборів та мітингів, партіям та кандидатам – свободу розповсюдження їх поглядів серед виборців і можливість рівного доступу до державних та суспільних засобів масової інформації, вжиття необхідних заходів, які гарантують безсторонність у висвітленні виборчої кампанії державними та суспільними засобами масової інформації⁶. Для розв'язання цих та інших завдань в Україні створено Центральну виборчу комісію, яка відповідно до преамбули Закону України «Про Центральну виборчу комісію» є постійно діючим органом державної влади, до компетенції якого належить забезпечення організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні, забезпечення реалізації та захисту конституційних виборчих прав громадян України і прав на участь у референдумах, суверенного права Українського народу на виявлення своєї волі⁷.

Досліджуючи правовий статус ЦВК як основного органу державної влади, що здійснює управління виборчими відносинами, слід зазначити, що він визначається наявністю повноважень владно-розпорядчого характеру, контрольно-наглядових функцій у сфері дотримання виборчих прав, діяльністю даного органу на постійній основі незалежно від інших органів державної влади, віднесення їх до юридичних осіб, особливим порядком їх формування, обов'язковістю до виконання підзаконних актів, прийнятих ЦВК, мають власну систему та структуру тощо.

Владно-розпорядчий характер повноважень ЦВК визначає її правовий статус як суб'єкта адміністративно-правового регулювання, а її рішення підлягають обов'язковому розгляду й виконанню організаціями і посадовими особами, яких вони стосуються, у встановлені Комісією строки. Окрім того, адміністративно-правовий статус ЦВК формує наявність контрольно-наглядових повноважень, визначених ЗУ «Про Центральну виборчу комісію». До них належать такі: здійснювати контроль за додержанням вимог законодавства України про вибори і референдуми; здійснювати консультативно-методичне забезпечення діяльності виборчих комісій та комісій з референдумів, приймати обов'язкові для використання в роботі виборчих комісій та комісій з референдумів роз'яснення і рекомендації з питань застосування законодавства України про вибори і референдуми; встановлювати систему територіальної організації загальнодержавних виборів шляхом утворення територіальних виборчих округів та виборчих дільниць з особливостями, визначеними відповідним законом про вибори; розпоряджатися Державним реєстром виборців, забезпечувати його ведення та функціонування відповідно до закону; забезпечувати на виборах і референдумах акредитацію офіційних спостерігачів від іноземних держав та міжнародних організацій відповідно до закону, видавати їм посвідчення; здійснювати контроль за дотриманням політичними партіями, іншими суб'єктами виборчого процесу та процесу референдуму вимог законодавства про вибори і референдуми тощо.

Нормативно-правовими основами діяльності ЦВК є Конституція України, ЗУ «Про центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 р., постанови Центральної Виборчої Комісії від 26 квітня 2005 р. № 72 «Про затвердження Регламенту Центральної виборчої комісії» тощо. Зазначені нормативні акти визначають ЦВК як постійно діючий колегіальний державний орган, що наділений повноваженнями з організації підготовки і проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, всеукраїнського і місцевих референдумів у порядку та в межах, встановлених цим та іншими законами України.

Законом України «Про центральну виборчу комісію» визначаються система та структура виборчих комісій, а також принципи їх діяльності. Так, п. 2 ст. 1 Закону зазначає, що комісія очолює систему виборчих комісій та комісій з референдуму, які утворюються для організації підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України, всеукраїнського референдуму. Комісія здійснює контроль за діяльністю та консультативно-методичне забезпечення виборчих комісій, які утворюються для організації підготовки та проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, та комісій з місцевих референдумів. До принципів діяльності ЦВК належать принцип верховенства права, законності, незалежності, об'єктивності, компетентності, професійності, колегіальності розгляду і вирішення питань, обґрунтованості прийнятих рішень, відкритості й публічності.

Окрім вчені додають, що у демократичних країнах в основу побудови системи органів управління виборчим процесом та організації діяльності цих органів покладено кілька принципів: неупередженості й політичної нейтральності та ін. Кінцевою метою втілення цих принципів в життя є забезпечення демократичності виборів, відповідності волевиявлення виборців офіційним результатам виборів⁸.

Проте окремі законодавчі положення суперечать даним принципам. Порядок формування складу ЦВК регламентується ст. 6 Закону України «Про центральну виборчу комісію», в якому закріплюється право Президента України щодо висунення кандидатури на пост Голови ЦВК, що в подальшому може бути затверджено Верховною Радою України. Аналізуючи даний акт, очевидним стає факт позбавлення Парламенту права подавати власну кандидатуру на посаду голови ЦВК. На нашу думку, це суперечить демократичним основам організації виборчого процесу в майбутньому, а також може призвести до узурпації влади Президента щодо

формування даного органу. Дана узурпація, в свою чергу, може зумовлювати значний вплив на діяльність ЦВК з його боку, продукуючи виключно політичні аспекти відповідних призначень та робити його «кишеньковим». Це, в свою чергу, порушує принцип незалежності ЦВК. Тому, на нашу думку, порядок формування ЦВК має бути доопрацьований, в частині внесення пропозицій щодо формування інших членів ЦВК має бути наданий, зокрема, депутатському корпусу та органам місцевого самоврядування.

Звертаючись до зарубіжного досвіду, слід вказати на можливість формування вищого органу в системі органів управління виборчим процесом не лише главі держави, а й парламенту і, в окремих державах, також судовою гілкою влади. Позитивним моментом є те, що жоден із суб'єктів формування вищого органу в системі органів управління виборчим процесом не має вирішального впливу на діяльність такого органу⁹.

Задля зміни вказаного порядку формування ЦВК в Україні слід внести зміни до Конституції України. При цьому відповідні законодавчі зміни порядку обрання складу ЦВК мають насамперед надати можливість участі у формуванні даного органу різним гілкам влади, що, на наш погляд, неодмінно має позначитися на незалежності й кваліфікованості його учасників.

Окрему увагу слід звернути на проблему способу формування територіальних виборчих комісій, адже останні формуються обласними, Київською міською радою, зборів виборців, які висунули кандидатів у президенти. Подібний порядок формування органів управління виборчим процесом встановлено п. 1.2 Порядку організації роботи та ведення діловодства у виборчих комісіях з місцевих виборів¹⁰, де зазначено, що сільська, селищна, районна в місті, міська, районна виборча комісія підпорядковується відповідній міській (міста з районним поділом або міста, до складу якого входять село, селище та/або інше місто), районній, обласній виборчій комісії, виборчій комісії Автономної Республіки Крим, яка встановлює результати місцевих виборів відповідно міської, районної, обласної ради, Верховної Ради Автономної Республіки Крим або міського голови стосовно відповідних місцевих виборів. На думку вчених-правників, подібний порядок формування територіальних виборчих комісій є прямим порушенням прав виборців, адже надає широке поле для застоювання адміністративного ресурсу з боку місцевої влади. Вихід з даної ситуації науковці вбачають у позбавленні органів державної влади та місцевого самоврядування права участі у формуванні персонального складу таких комісій. Експерти Лабораторії законодавчих ініціатив вважають за доцільне законодавчо закріпити принцип вертикального формування виборчих комісій (ЦВК утворює окружні та територіальні виборчі комісії, останні – дільничні виборчі комісії). На думку експертів, це допоможе більш повно забезпечити незалежність територіальних та дільничних комісій з виборів глави держави, депутатів місцевих рад та місцевих голів. Проте, на нашу думку, це лише підсилить і без того значний вплив ЦВК на всю систему виборчих комісій. Зокрема, пропонуючи позбавити участі у формуванні даних комісій органи місцевого самоврядування, ми лишаємося існуючого в правовому полі органу, здатного забезпечувати систему стримувань та противаг, задля незалежного, неупередженого та прозорого формування виборчих комісій

З огляду на вищевикладене можна зробити такі **висновки**:

1) Центральна виборча комісія відіграє головну роль у сфері виборчих відносин як центральний орган державної влади, що здійснює координування, нагляд та контроль у сфері організацій та проведення виборів;

2) адміністративно-правовий статус Центральної виборчої комісії визначається наявністю у неї передбаченої законом низки повноважень владно-розпорядчого характеру, що підлягають обов'язковому розгляду і виконанню організаціями та посадовими особами, яких вони стосуються, у строки, встановлені Комісією, невиконання, неналежне, несвоєчасне виконання рішень Комісії, вимог її посадових осіб тягне за собою юридичну відповідальність;

3) адміністративно-правовий статус Центральної виборчої комісії як органу управління у сфері виборчих відносин визначає правове положення виборчих комісій як учасників зазначених відносин щодо держави та її органів, а також іншим суб'єктам правовідносин у сфері організацій та проведення виборів;

4) необхідно переглянути законодавчий порядок формування ЦВК в частині внесення пропозицій щодо подання кандидатури Голови ЦВК, право на подання якого має бути не лише прерогативою Президента України, а й також Парламенту та органів місцевого самоврядування, які в ключі системи стримувань та противаг повинні брати активну участь у цьому процесі, що неодмінно має позначитися на незалежності та кваліфікованості Голови Комісії.

¹ Атаманчук Г. В. Сущность советского государственного управления / Г. В. Атаманчук. – М. : Юрид. лит., 1980. – 256 с. – С. 34–37.

² Козлов Ю. М., Фролов Е. С. Научная организация управления и право / Ю. М. Козлов. – М.: Наука, 1986. – 248 с. – С. 66–67.

³ Юзьков Л. П. Государственное управление в политической системе развитого социализма / Л. П. Юзьков. – К. : Вища школа, 1983. – 155 с. – С. 61–62.

⁴ Ківалов С. В. Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. – Одеса : Юридична література, 2002. – 312 с. – С. 31–32.

⁵ Гриньова В. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / В. М. Гриньова, М. М. Новікова. – Х. : Видавничий дім «ІНЖЕК», 2004. – 756 с. – С. 16.

⁶ Декларация про критерії чесних і вільних виборів, прийнята одногосло на 154-й сесії Ради Міжпарламентського Союзу (м. Париж, 26 березня 1994 р.). 228 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eli.org.ua/legalization/2/2366>

⁷ Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30 червня 2004 р. № 1932-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст. 448.

⁸ Ковриженко Д. Управління виборчим процесом / Д. Ковриженко // Часопис Парламент. – 2003. – № 6 / Лабораторія законодавчих ініціатив 228 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=301&iar_id=469&as=2

⁹ Органи управління виборчим процесом: окремі проблеми організації та діяльності : матеріали до круглого столу «Президентські вибори 2004: проблеми законодавчого регулювання виборчого процесу» Верховна Рада України, 4 листопада 2003 р. 228 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.parlament.org.ua/docs/uploads/doc/Roundtable.doc

¹⁰ Про Порядок організації роботи та ведення діловодства у виборчих комісіях з місцевих виборів / Додаток до постанови Центральної виборчої комісії від 5 вересня 2015 р. № 228 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0228359-15>

Резюме

Співаков І. І. Центральна виборча комісія як основний суб'єкт адміністративно-правового регулювання виборчих відносин.

У даній статті здійснено аналіз правового статусу Центральної виборчої комісії через призму адміністративно-правових, владно-розпорядчих повноважень. Шляхом дослідження загальнотеоретичного поняття суб'єкта адміністративно-правового регулювання було визначено місце та роль Центральної виборчої комісії серед системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання виборчих відносин в Україні. Вказано на недоліки правового регулювання формування ЦВК та територіальних виборчих комісій.

Ключові слова: правове регулювання виборчих відносин, адміністративно-правове регулювання виборчих відносин, суб'єкти адміністративно-правового регулювання, правове забезпечення виборчих відносин.

Резюме

Співаков И. И. Центральная избирательная комиссия как основной субъект административно-правового регулирования избирательных отношений.

В данной статье осуществлен анализ правового статуса Центральной избирательной комиссии через призму административно-правовых, властно-распорядительных полномочий. Путем исследования общетеоретического понятия субъекта административно-правового регулирования было определено место и роль Центральной избирательной комиссии среди субъектов системы административно-правового регулирования избирательных отношений в Украине. Указано на недостатки правового регулирования формирования ЦИК и территориальных избирательных комиссий.

Ключевые слова: правовое регулирование избирательных отношений, административно-правовое регулирование избирательных отношений, субъекты административно-правового регулирования, правовое обеспечение избирательных отношений.

Summary

Spivakov I. Central election commission as the main subject of administrative and legal regulation election of electoral relations.

This article analyzes the legal status of the Central Election Commission in the light of legal administrative powers. By means of study of general theoretical concepts of the subject of legal administrative regulation the place and role of the Central Election Commission of the system of administrative and legal regulation of electoral relations in Ukraine has been determined. The drawbacks of legal regulation of CEC and TECs formation have been specified on.

Key words: legal regulation of electoral relations, administrative and legal regulation of electoral relations, subjects of administrative regulation, legal support of electoral relations.

УДК 342.733:378.4(477):001.891

В. М. УЛОЖЕНКО

Вадим Миколайович Уложенко, старший викладач ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В УКРАЇНІ

Останнім часом все частіше звучать заклики до запровадження та підтримки інноваційного розвитку України. Створюються та затверджуються численні програми інноваційного розвитку як на загальнодержавному, галузевому рівні, так і на рівні окремих підприємств, установ, їх структурних підрозділів.

Проте інновації – насамперед ідея, створення чогось нового: продукту, технології тощо. І це нове не може бути створене без потужного наукового потенціалу та належного матеріально-технічного забезпечення досліджень. Основним постачальником інноваційного ресурсу українського суспільства має стати сфера вищої освіти, а саме університети.

Питання становлення й розвитку вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ), у тому числі й університетів, досліджуються багатьма українськими вченими. Це, зокрема, Л. Л. Антонюк, Т. М. Боголіб, Р. Г. Валєєв, Н. Л. Губерська, С. М. Домбровська, С. А. Єрохін, В. С. Журавський, М. З. Згуровський, І. С. Каленюк, В. Г. Кремень,